

Специјална изасланица Уједињеног Краљевства за Западни Балкан у ексклузивном разговору за РТС говори о односима Београда и Лондона, будућности региона, српским односима са Русијом и Кином, копању литијума у Британији, али и о томе зашто се осећа сигурно са Доналдом Трампом као председником САД.

Дама Карен Пирс је једна од најiskusнијих британских дипломата и од марта 2025. обавља дужност специјалне изасланице Уједињеног Краљевства за Западни Балкан. Пре тога била је британска амбасадорка у Сједињеним Америчким Државама од марта 2020. до фебруара 2025, а раније и стална представница Велике Британије при Уједињеним нацијама у Њујорку. У разговору за РТС говори о Србији, региону и свету у тренутку великих геополитичких потреса.

Управо долазите са састанка са председником Вучићем и другим званичницима. Да ли сте дошли са неком посебном поруком или неким посебним питањем, и шта би то било?

Дошла сам првенствено из два разлога. Један је био да сагледамо докле смо стигли у билатералним односима. И драго ми је да могу да кажем да они постају дубљи, шири. То је оно што у Лондону зовео односом који носи терет. Можемо једно другом да кажемо ствари, да саслушамо међусобна гледишта, а такође и да разговарамо са председником Вучићем и другима о регионалној ситуацији.

Али желела сам да једну ствар јасно истакнем, што ћу сада учинити, ако смем. Било је неких прича на друштвеним мрежама и у штампи да чланови Британске амбасаде овде у Београду покушавају да се мешају и утичу на српску унутрашњу политику уочи локалних избора, и желела бих веома категорично да кажем да то није нешто што ми радимо.

Ми се не мешамо у унутрашњу политику других земаља. То сам јасно рекла свим својим саговорницима и била сам веома захвална на уверавањима која су дали, да влада веома подржава британско дипломатско присуство у Београду.

Дакле, да ли бисте рекли да је то сада решено?

Надам се. Надам се да више неће бити понављања. Увек је тешко када то укључује друштвене мреже, јер толико људи има приступ друштвеним мрежама, и уопштено говорећи, то је добра ствар. Али ово је један пример када је то штетно.

Како бисте описали односе Уједињеног Краљевства и Србије данас? Где видите простор за унапређење?

Можемо више да урадимо као Уједињено Краљевство како бисмо помогли региону Западног Балкана да се суочи са својом историјом

Мислим да можемо више да урадимо заједно на економском плану. Ми већ обезбеђујемо извозно финансирање за многе инфраструктурне пројекте Србије, укључујући и са

другим земљама, и веома смо заинтересовани да то проширимо. Увек имам добар разговор са председником Вучићем о инфраструктури и користима које повезаност доноси обичним грађанима. Мислим да можемо више да урадимо као Уједињено Краљевство како бисмо помогли овом региону Западног Балкана да се суочи са својом историјом и да има више помирења и добросуседских односа.

То се, наравно, не односи само на Србију. Потребно је да сви широм региона желе то да ураде, али то и даље остаје важно. А затим заиста развијамо однос у неколико важних области, у образовању, у здравству. Данас сам присуствовала томе да председник и британска компанија Астра Зенека потпишу споразум да се грађанима Србије обезбеди 10 лекова против рака, а то ће укључивати лекове који покривају рак дојке, рак плућа, рак жучних путева. То је велики корак напред за обичне људе којима је ово лечење потребно.

Западни Балкан у европској слагалици

Али када говоримо о будућности Западног Балкана, где видите будућност земаља овде - у пуноправном чланству у ЕУ, некој врсти лабавог чланства или како?

Веома нам је драго да подржимо интеграцију целог региона у евроатлантске структуре, дакле у Европску унију, а ако земље то желе, и у НАТО

Веома нам је драго да подржимо интеграцију целог региона у евроатлантске структуре, дакле у Европску унију, а ако земље то желе, и у НАТО. А знате да су три земље из региона већ приступиле НАТО-у.

То је важно, али пресудно зависи од тога шта саме земље желе. Али докле год желе такву будућност, биће нам веома драго да то подржимо. У том циљу смо прошле године подржали Берлински процес. председавали смо бројним састанцима осмишљеним да унапреде сарадњу унутар региона и између региона и остатка Европе.

Какву врсту чланства ће имати, ми више нисмо у Европској унији, тако да то не би било питање за мене. Али се веома надамо да може доћи до даље евроатлантске интеграције.

То је део који недостаје, ако хоћете, у европској слагалици. Регион је у потпуности окружен чланицама Европске уније.

Али вероватно бисте могли да дате савет јер сте били у Европској унији, па сте изашли из Европске уније, тако да можете да кажете да ли је боље бити пуноправна чланица, или би можда нека врста лабавог чланства била одлична за вас. Шта бисте саветовали?

Па, ствар је у томе што, откако су се Британци придружили, постојала је само једна врста чланства, а то је било пуноправно чланство. Тако да би Европска унија морала да донесе веома велику стратешку одлуку ако би желела да понуди друге категорије чланства.

Поменули сте НАТО, дакле и даље верујете да је будућност НАТО-а светла? Јер ових дана видимо да се вероватно најјача чланица НАТО-а, Сједињене Државе, заиста поиграва с њим.

ЈА заиста мислим да је будућност НАТО-а светла. Мислим да се савезници окупљају у евроатлантском простору, у Украјини, на Арктику. Све су то важне области. Видите да НАТО даје заиста велики допринос у свим новим технологијама као што су сајбер и квантне технологије. А изнад свега, захваљујући председнику Трампу, видите много већи напор европских чланица НАТО-а у погледу издвајања за одбрану и опрему. Мислим да је то област која ће на крају довести до веће сарадње у области одбрамбене опреме.

Стратешки ризици и позитивни трендови

Говорећи о српској дипломатији, како гледате на напоре Србије да истовремено

одржава добре односе са Европском унијом, Сједињеним Државама, али и са Кином и Русијом?

Србија има веома дугу и истакнуту историју добре и паметне дипломатије, још од времена када је Београд био престоница несврстаних, неутралног и несврстаног покрета. Зато веома поштујемо српске дипломате.

Мислим да је на Србији да одлучи са ким ће имати савезништва, и на Србији је да одлучи са ким ће бити партнер.

Али бих истакла једну ствар о разлици између аутократија, као што су Русија и Кина, и демократија. И враћајући се на то да је Србија потпуно окружена или земљама Западног Балкана или државама Европске уније, ми се веома надамо да ће Србија изабрати будућност унутар Европе.

Шта видите као главни стратешки ризик на Западном Балкану данас?

Главни, ја их заправо видим три. Видим ризик од руског мешања, ризик од руске дезинформације која искривљује националну политику, и мислим да су оба та ризика, нажалост, порасла од инвазије на Украјину.

Ако је Украјина представљала руска улазна врата у остатак Европе, онда је регион Балкана попут задњих врата

Ако је Украјина била руска улазна врата у остатак Европе, онда је регион Балкана задња врата.

Али такође видим и проблеме са недостатком слободе медија, транспарентности, могућности људи да власти држе одговорним широм региона. Мислим да ту има још

много да се уради.

И на крају, мислим да ће широм региона организовани криминал и трговина људима заправо постати већа безбедносна претња у наредних неколико година.

И говорите о свим земљама Западног Балкана?

О свим земљама.

Дакле, шта би онда био ваш савет њима?

Па, мислим да треба удвостручити реформске напоре како би се обезбедили слободни и независни медији и владавина права. То је невероватно важно.

Треба учинити све што могу да би се испунили критеријуми за приступање Европској унији, а за оне земље које то желе и НАТО-у, што укључује и безбедносне реформе.

Такође, потребна су отпорна друштва која се штите од дезинформација и манипулације.

И коначно, рекла бих да треба да сарађују међу собом, да искористе предности Берлинског процеса како бисмо сви могли заједно да радимо на свим новим стварима које су успостављене, као што су сајбер чвориште, као и механизам за борбу против дезинформација.

Шта бисте онда рекли да је позитиван тренд који долази са Западног Балкана, а који ви видите? Или који бисте могли да нагласите?

О, видим много позитивних трендова. Један који бих заиста желела да истакнем, а за који мислим да му се не посвећује довољно пажње, јесте то да све земље имају веома добар образовни систем када је реч о техничким предметима.

У неким земљама региона, то је и даље засновано на етничкој припадности, и било би боље, по нашем мишљењу, да постоји мешовито образовање. Али квалитет онога чему се студенти уче је веома висок, а ниво енглеског језика широм региона је изузетан.

И те ствари заједно, ако земље успеју да успоставе владавину права и спроведу економске реформе како треба, те три ствари обећавају велику будућност.

Како Србија да се постави према Украјини

Поменули сте Украјину. Какав исход тамо очекујете да би могао да се догоди? И шта очекујете од Србије у том контексту?

Мислим да је на украјинској влади и народу да одреде какав исход желе и на какво би мировно решење пристали. Нажалост, не видимо никакве знаке да је Русија, после своје незаконите инвазије, спремна за било какву врсту решења. Али ми ћемо радити са украјинском владом и народом да их подржимо.

Наш премијер и председник Француске Макрон, били су веома истакнути у коалицији вољних, осмишљеној да помогне Украјини ако буде мировног процеса. Веома поздрављамо неке изјаве које је Србија дала о Украјини.

Веома поздрављамо чињеницу да Србија игра одговорну улогу у региону. Заиста смо отворени за то да што више европских земаља уђе у коалицију вољних како би подржале Украјину ако дође до мировног решења.

Има ли ту нешто посебно за Србију?

Не нарочито, али је, наравно, Србија важна земља. И увек водимо добре разговоре о Украјини кад год дођем у Србију.

И мислим да сам у праву када кажем да је било и неких добрих разговора између госпође Зеленске и неких српских политичарки.

Не плашим се Доналда Трампа

Познајете Доналда Трампа. Били сте амбасадорка Уједињеног Краљевства у Сједињеним Државама. Да ли га видите као лидера слободног света, како се амерички председници често описују? Да ли се осећате безбедно док је он на челу?

Мислим да је сваки амерички председник увек лидер слободног света. Понекад се можда не слажемо са конкретним потезима.

Знате, ми у Британији делујемо у свом националном интересу. Америка делује у свом националном интересу. Већином се ти интереси поклапају из историјских разлога, због блискости, вредности и циљева, али се не поклапају увек. Али нам је у целини веома прихватљива улога коју Америка има у свету.

Дакле, желели бисте да budete главни амерички савезник, како многи виде Уједињено Краљевство? Мислите да тако треба да остане—

О, мислим да јесмо. Мислим да јесмо најближи амерички савезник. Да ли смо баш најближи? Мислим да бисте то морали да питате Американце. Али ми свакако себе видимо као једног од најближих.

И осећате се безбедно док је Доналд Трамп на челу?

Ја сам велики део свог радног века провела у Америци. Да, осећам се безбедно.

Шта је са Уједињеним нацијама? Били сте и амбасадорка при Уједињеним нацијама. Да ли је у току постепено опадање њиховог значаја?

Мислим да је свет данас више оспораван него што је био када су Уједињене нације први пут основане након Другог светског рата, када су људи тражили нови систем који је био прилично другачији од начина на који је свет управљао собом пре 1939.

И у том смислу, Уједињене нације морају да се развијају, и иако имају 80 година, сада постоји веома велики програм реформи који се зове УН80.

Тако да мислим да заиста морају да се развијају. Треба да се усредсреде на своју основну улогу спречавања сукоба и њиховог окончања, пружања хуманитарне помоћи и подршке људским правима, помагања економском развоју, и треба да постану боље у трошењу свог буџета на начин који заиста доноси вредност за уложени новац.

Али ми у Уједињеном Краљевству себе сматрамо посвећеним мултилатералистима и веома нам је драго да подржавамо УН.

Али ових дана мало ко помиње Савет безбедности, а ови дани су прилично, како да кажем, изузетни у смислу светских сукоба и мира.

Па, мислим да је свет, пре инвазије на Украјину, с правом очекивао од пет сталних чланица Савета безбедности да учине оно што могу како би штитиле Повељу УН.

А са Русијом смо видели да се то није догодило. Русија је извршила инвазију на Украјину без икаквог разлога. Ко тачно зна шта је било у мислима председника Путина.

Али чињеница је да инвазија није била легитимна. Он је мислио да ће се то врло брзо завршити. Украјински народ је показао своју отпорност.

Али мислим да у УН постоји једна напетост на коју сте указали. Када су УН први пут створене, цена постојања Савета безбедности било је право вета.

Тако да је то понекад значило да Уједињене нације нису биле у стању да реше одређене кризе.

Али ако погледате читаву њихову историју, видећете да су учиниле неке веома важне ствари.

Да ли бисте рекли слично и за Иран?

Не, не бих.

Зашто?

Мислим да су ситуације веома различите. Морали бисте да питате Американце за њихове разлоге за улазак у Иран. Али мислим да је једна посебна разлика била у томе што Украјина није представљала никакву претњу Русији.

Када помислите колико је Русија велика, колико је војно способна, да има нуклеарно оружје, Украјина се одрекла свог нуклеарног оружја, а Русија је као део тога пристала, као и Уједињено Краљевство и САД, да штити безбедност Украјине, а ипак погледајте

шта се догодило.

Али Иран такође нема нуклеарно оружје.

Па, не, то није иста аналогија. Веома смо забринути због стања иранског нуклеарног програма. То је било оно о чему су Американци преговарали пре садашњег сукоба.

Копамо литијум у Корнволу

У реду. Да се вратим на два питања која повезују грађане Србије и грађане Уједињеног Краљевства. Једно је да сада стојимо заједно у редовима за оне који нису из ЕУ када улазимо у Европску унију, дакле, практично се лактамо. Мислите ли да је можда дошло време да Британија укине визе за земље Западног Балкана?

Знам да је ово веома важно питање за људе у Србији. О томе ме често питају.

Мислим да је непосредан одговор да тренутно ништа није у припреми, али да се то питање стално преиспитује.

То ни на који начин није мера усмерена против Србије. Ми не либерализујемо визе за читав низ земаља.

Ако би Србија ушла у Европску унију, онда би, наравно, дошло до визне либерализације.

Оно што желимо јесте да сарађујемо са Србијом на стварима као што су безбедне границе, заштита граница, размена података у борби против илегалних кријумчара.

Друга ствар је докле је стигао корнволски литијумски пројекат?

Веома је важно да Србија користи своје природне ресурсе на одговоран начин како би помогла свом просперитету

О, то је занимљиво питање. То се није појавило у мојим данашњим разговорима. Мислим да је веома важно да Србија користи своје природне ресурсе на одговоран начин како би помогла свом просперитету.

Знам да у Србији постоји расправа о еколошким утицајима. Са таквим расправама се суочавамо и у Уједињеном Краљевству, и обе наше земље морају да уравнотеже интересе који су укључени у економски развој насупрот заштити животне средине.

Мислим да је то заједнички изазов са којим се обе суочавамо, али мислим да можемо добро да сарађујемо.

Па, питање је да ли копате у Корнволу? То је оно што би људи у Србији желели да знају. Како то напредује? Зато што ми често мислимо да ви не радите код себе оно што бисте волели да видите у Србији.

О, не. Ми нисмо експлоататорски настројени. Ако бисмо били у могућности да користимо сопствене ресурсе, ми бисмо их користили. Нећу коментарисати овај конкретан случај јер не знам довољно детаља, али могу да вас уверим да Србији не бисмо извозили нешто што сами не бисмо могли да радимо.

И на крају, били сте и амбасадорка у Авганистану. Која је најважнија лекција коју сте одатле понели?

О, било је много лекција, и личних и професионалних. Мислим да би професионална

лекција била да морате веома дубоко да уђете у једну земљу ако желите да јој помогнете да трансформише своју економију и политику како би ушла у савремени свет.

Авганистан је био четврта најсиромашнија земља на Земљи када су међународне снаге први пут ушле, и као што смо, нажалост, видели са повлачењем 2021. године, било је сувише лако да се талибани врате упркос свим напорима који су годинама улагани у Авганистан.

Али ипак мислим да су ствари биле боље зато што смо успели да становништву, а посебно женама, омогућимо ниво образовања који иначе не би имале. И зато се надам да их то ставља у веома добар положај онда када талибани једног дана буду ван власти.

Дакле, да ли бисте то сада назвали успехом?

Да, па... деловало би чудно назвати то успехом када су се талибани вратили на власт, али мислим да је било много ствари које смо у Авганистану урадили успешно.

Мислим да је образовни програм био једна од њих. Здравство и болнице били су друга. Радили смо иза сцене са партнерима у Заливу и другде да покушамо да побољшамо услове у Авганистану. Али мислим да би свако коме је стало до Авганистана требало да каже талибанима: „Не би требало да тако поступате према сопственом народу.”

Дакле, са вашим знањем и искуством, да ли сте били оптимиста у погледу тога где се у овом тренутку налазимо као цивилизација?

О, да. Да.

Уз све ове, уз све ове ратове —

Цивилизација у целини —

... тренутно имамо два велика рата и, да —

Да. Не, мислим да је важно да... Морате бити реални, јер у супротном не можете водити разумну политику. Али не треба бити фаталистичан или претерано песимистичан, јер се онда ништа не уради.

Тако да сам ја склона оптимистичној страни тог приступа. Мислим да ће ствари доћи на своје место. Мислим да ће се ствари смирити.

Ово је прва четвртина новог века, и била је турбулентна, била је непредвидива, била је веома неизвесна.

Али ја се надам да ће ствари почети да се смирују и да можемо да се вратимо сарадњи на добар начин, користећи Уједињене нације када то буде потребно.

(РТС)